

mer mange gode iagttagelser og personkarakteristikker, ligesom den giver et godt billede af hovedpersonen K.B. Andersens fortrin og begrænsninger. Og lidt spredt giver den en del bidrag til belysning af hans måde at anskue den internationale politik på og hans forsøg på at kombinere værdifremmende elementer (tredie verdenspolitikken) med en bevarelse af de traditionelle velfærds- og sikkerhedsinteresser, som motiverer dansk EF- og NATO-politik.

Nikolaj Petersen

Poul Hartling: *Godt vejr og dårligt vejr. Erindringer fra 1971-78.* (Gyldendal, 1983). 188 s.

Med dette tredje bind slutter Poul Hartling sine danske politiske erindringer, idet han i 1978 udnævntes til FN's flygtningehøjkommissær med bopæl i Geneve. »Godt vejr og dårligt vejr« – titlen hentyder til en kirkebøn – er som de to foregående bind velkrevet, præget af lune og venlighed. Her er såvist ingen modstander, der får læst teksten – lige bortset fra Mogens Glistrup.

Mange udenlandsrejser og besøg hos udenlandske potentater er omtalt i dette bind, inklusive det opsigtsvækkende stævnemøde med Mao. Hartling viser sig som en skarp og intelligent iagttagere, men noget væsentligt bidrag til historieskrivningen er og prætenderer disse rejseskildringer ikke at være.

På grund af Hartlings centrale placering i dansk politik i årene op til 1978 er det skildringen af den indenrigspolitiske arena, som påkalder størst interesse. Bogen er måske knap så åben som de foregående, men han lægger f.eks. ikke skjul på, at grunden til valgresultatet i 1971 var vælgernes skuffelse over VKR-regeringen. Skønt angrebet for det modsatte af venstrefløjen

førte den i virkeligheden radikal politik. Det er et paradoks, at Hilmar Baunsgaard kun høstede utak derfor hos de radikale kærnevælgere og tilidsmænd.

1971-73 begyndte i al fald for den opmærksomme iagttagere VKR-samarbejdet at smuldre kulminerende med, at Hartling efter chokvalget i december 1973 dannede den »smalle« venstre-regering, kun byggende på 22 mandater. I en anmeldelse i Politiken 26.10. 1983 hævder Erik Ninn-Hansen, at Hartling ikke giver en fyldestgørende forklaring på, at Venstre brød med K og R. Jeg synes ikke, det er helt rigtigt. Vel er fremstillingen forsigtig, men uanset mulig partiegoisme fremgår det dog, at en ren V-regering antagelig ville have lettere ved at manøvrere end en VKR-mindretalsregering. Var det overhovedet muligt for K og R at holde sammen? De konservative var optaget af en blodig lederstrid, og de radikale fortsatte med at undergrave Baunsgaard. Det havde været svært, da VKR var i flertal, hvordan så nu? Hertil kom, at ingen andre partier, når det kom til stykket, ville støtte en VKR-regering. Jeg synes ikke, der er nogen mystik i, at Hartling valgte sin enegang, selv om det er fuldt forståeligt, at specielt de konservative frygtede for at blive spændt ud, hvad i virkeligheden de radikale mod Baunsgaards vilje ønskede.

Hartling karakteriserer sine ministre mildt og nænsomt. Eftertiden vil nok nuancere disse vurderinger. Selv om ingen af ministrene ligefrem faldt igennem, var nok ikke alle placeringerne lige selvfølgelige – ej heller set i relation til Venstres ressourcer. Men sandt er det, at den smalle regering manøvrerede ganske snildt i det års tid, den sad. I december 1974 følte Hartling, at regeringen var kørt fast, og udskrev valg 7. januar 1975. Han begrundede og

forsvarer sin disposition med, at en økonomisk helhedsplan ikke lod sig gennemføre. Var der virkelig ikke mere diskussion om taktikken bag denne plan, end Hartling lader ane? Den dag valget blev udskrevet, sagde en minister i al fald til mig: »Vor far har rystet på hænderne«. Han mente, at ingen ville have valg, og at det kunne været undgået, men at Hartling ønskede det, skønt sporene fra 1947 kunne skræmme.

Lige straks så det dog ud til at gå, men Glistrup væltede spillet. Hartling havde allerede før valget i 1973 en oplevelse med Glistrup, som efter Hartlings opfattelse løj om et spareforslag, han påstod var udsendt over Ritzaus Bureau. Da Hartling efter valget konfronterede Glistrup med fakta, svarede denne: »Jeg løj ikke. Jeg talte blot usandhed«. Da Hartlings bog udkom, var »usandhed« i en Glistrup-kommentar (Fyens Stiftstidende 25.10. 1983, jfr. sst. 2.11. 1983) blevet til »trivialitetsvildfarelse«, idet han fastholdt, at han gik ud fra, at »Ritzau havde videre sendt hans oplysninger«. Allerede 29.12. 1973 tilbageviste RB's daværende chef Bent A. Koch dette i Politiken.

Under regeringsforhandlingerne i 1975 så det ud til, at Hartling kunne komme til at danne den såkaldte firkløverregering af V, K, CD og Kristeligt Folkeparti, men efter Dronningerrunden 9.2. 1975 syntes Glistrup ved udtalelser i medierne at ændre holdning og gå imod en sådan regering. I stedet søgte Hartling 11.2. 1975 at sikre sig S og Rs holdning. Men da først Anker Jørgensen (i realiteten tilskyndet af H. Baunsgaard) havde rådført sig med Per Hækkerup og andre og derpå udtalte sig negativt, havde Hartling ingen anden udvej end at indkalde til en ny Dronningerrunde. Sandheden er imidlertid, at S ikke havde lyst til at danne regering, men naturligvis så en

taktisk fordel i at drive Hartling i armene på Glistrup.

Den påfølgende Dronningerrunde gav på grund af Glistrups udtalelser ingen mulighed for Hartling.

I den nævnte artikel fremfører Ninn-Hansen, at det statsretlige hensyn umuligt kan have været afgørende for Hartling. Jeg kan bevidne fra disse dages forhandlinger, at der fra helt uvildigt hold blev argumenteret stærkt for en ny Dronningerrunde ud fra den betragtning, at enhver offentlig fremsat partilederudtalelse skal regnes med, når en regerings overlevelseshed bedømmes. Det kan kun beklages, at de officløse, bindende forhandlinger hos Dronningen svækkes ved, at man siger noget andet uden for Amalienborg, og Ninn-Hansen kan have ret i, at Hartling før den sidste Dronningerrunde kunne have ladet sig udnævne. Men det må også betyde, at Hartling da havde undladt at spørge S og R den 11.2. 1975.

Skal jeg endelig antyde et bimotiv til den pinligt korrekte statsretlige holdning, kan et sådant være, at Hartling fik bekræftet, hvad han anså for Glistrups upålidelighed. Den ville han ikke være afhængig af. Han havde da regnet med en neutral holdning fra S (og R) – og forregnede sig.

Man kunne ønske, at andre centralt placerede politikere ville skrive erindringer, så at vi kom hele kompasset rundt. Hartlings erindringsværk er dansk politik efter 1945 set gennem Venstres (og Hartlings) briller. Det har bl.a. sin styrke ved at bygge på dagbogsoptegnelser, og det er ved sine mange oplysninger en væsentlig kilde til dansk politisk historie. Det tegner tillige et billede af en betydelig politiker, der i begyndelsen blev undervurderet, men som siden aftvang stor respekt. Den røde tråd i Hartlings liv er dog ikke politik, men en fast forankret

kristentro, som har ladet ham tage sejre med besindighed og skuffelser med værdighed.

Tage Kaarsted

Klaus Egeberg: »Til oplivelse af historisk sans« – en analyse af tre lokalhistoriske årbøger. (Skrifter udgivet af Lokalhistorisk Afdeling nr. 8, 1983). 136 s., 60 kr.

Der er tale om Klaus Egebergs historie-speciale fra 1980, som der har vist sig en interesse for, der kunne motivere, at Lokalhistorisk Afdeling udsendte denne lille bog i sin skriftserie. Denne interesse er nok udsprunget dels af en fornyet og voksende interesse for det lokalhistoriske arbejde (også blandt »professionelle« historikere, hvor området jo herhjemme har været noget forsømt), og dels af et behov for konkret viden om de lokalhistoriske årbøgers faktiske situation. Formålet med analysen er derfor »for første gang at få skabt et samlet og detaljeret billede af den udvikling, som ikke blot en enkelt men en hel landsdels lokalhistoriske årbøger har gennemgået med hensyn til forfatterrekruttering, indhold og læserskare« (s. 13-14).

Egeberg har afgrænset undersøgelsen til Østjylland, hvor Historisk samfund for Randers amt, Historisk samfund for Aarhus stift og Østjydsk Hjemstavnsforening og deres respektive årbøger er nærmere undersøgt. Der er foretaget et stort optællingsarbejde med henblik på at klarlægge bidragydernes sociale baggrund og omfanget af deres indsats, artiklernes emner og karakter (er det f.eks. undersøgelser eller erindringer m.v.), og læserskarens sammensætning. Hele dette store arbejde er eftervist i et tabelmateriale,

som fylder mere end en fjerdedel af publikationen.

Af resultaterne finder forfatteren det mest overraskende, at der er en lille kerne af meget aktive bidragsydere (knap 4% af samtlige), der har stået for godt og vel en trediedel af samtlige sider, og at den overvejende del af disse er »professionelle vidensformidlere, det vil sige lærere, faghistorikere, forfattere og andre hvis uddannelse/erhverv tager direkte sigte på viderebefordring af kundskaber« (s. 76). Faghistorikernes betydning har i øvrigt været stigende, men andre akademikere har også spillet en stor rolle. Egeberg kan derfor konstatere, at det er så som så med den »folkelige historieskrivning«, som man i visse kredse har yndet at tale om, og at denne historieskrivning nok heller ikke er helt så »folkelig«, som man gerne har villet tro.

Emnemæssigt har hovedvægten i disse årbøger ligget på personalhistorie, bygningshistorie, stedsbeskrivelser og landboforhold, og i alt overvejende grad har det handlet om forhold og personer på landet, mens byforhold er yderst beskedent behandlet. Egeberg mener, at man dermed har forsømt at beskæftige sig med forhold, »som betinger og har betinget tilværelsen for størstedelen af befolkningen« (s. 79). Årbøgerne har kort sagt ikke været vedkommende nok, og det kan aflæses i antallet af og sammensætningen af abonnenterne.

Egebergs lille bog giver således nyttig ny viden om en vigtig side af historieformidlingen her i landet og er samtidig tankevækkende med hensyn til spørgsmålet om, hvad man skal med de lokalhistoriske årbøger.

Jens Chr. Manniche